

“หญิงร้าย” ในประวัติศาสตร์ไทย Harlots in Thai History

วรวรรณ บุญรัตน์
นักศึกษาปริญญาโท (สาขาภาษาไทย)
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
E-mail: worawan220429@gmail.com

239

วรวิภา สัตยานุศักดิ์กุล. (2562).
หญิงร้าย. กรุงเทพฯ: ยิปซี. 256 หน้า.

เรื่องเล่าของ “ผู้หญิง” ในประวัติศาสตร์ไทยนับว่ามีน้อยเมื่อเทียบปริมาณกับเรื่องเล่าที่กล่าวถึงผู้ชาย ความน้อยนิดที่มีอยู่นี้ยังถูกจำกัดด้วยภาพลักษณ์ของ “หญิงดี” ล้วนเป็นผู้หญิงชนชั้นนำที่จำเป็นต้องมีบทบาทส่งเสริมความเป็นใหญ่เป็นโตทางการเมืองให้กับเพศชาย เรื่องราวของวีรสตรีจึงจะถูกเผยแพร่อย่างกว้างขวางให้เป็นที่รับรู้ของคนทั่วไปได้ขณะที่ หนังสือหญิงร้าย ราววลวิทยานิพนธ์ดีมาก

ปีที่ 24
ฉบับที่ 3
ก.ย.
-
ธ.ค.
2561

ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีการศึกษา 2559 ผลงานของ วรวิภา สัตยานุรักษ์ดีกุล กลับหยิบเอาประเด็นของ “หญิงไม่ดี” ที่อาจจะไม่ได้มีการเขียนถึงอย่างชัดเจนในหน้าประวัติศาสตร์ไทยมาแล้ว หนังสือเล่มนี้ก็สามารถนำเรื่องราวของพวกเธอมาเสนอผ่านการวิเคราะห์ที่แสดงให้เห็นว่าสภาพสังคมและบริบทในการเขียนประวัติศาสตร์ของผู้ชายนั้นส่งผลต่อการเขียนเรื่องผู้หญิงในประวัติศาสตร์อย่างไร โดยไม่พยายามค้นหาความจริงหรือความถูกต้อง เพราะจุดประสงค์หลักของผู้เขียนคือต้องการให้ภาพของผู้หญิงในประวัติศาสตร์มีมิติและมีแง่มุมที่นอกเหนือไปจากการเป็นเพียงแค่ส่วนในประวัติศาสตร์ของผู้ชาย

หนังสือ *หญิงร้าย* เล่มนี้แบ่งบทออกเป็น 5 บท เริ่มต้นจากการอธิบายภาพหญิงดี หญิงร้าย ของสยาม ตามด้วย หญิงร้ายในประวัติศาสตร์ไทยสมัยก่อนกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น หญิงร้ายในประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 3 หญิงร้ายในประวัติศาสตร์ไทยในสมัยรัชกาลที่ 4-พ.ศ. 2577 และบทส่งท้าย โดยมีเนื้อหาดังนี้

บทที่ 1 หญิงดี-หญิงร้าย: มโนทัศน์เรื่องผู้หญิงของชนชั้นนำสยาม

บทนี้ผู้เขียนเริ่มต้นด้วยการให้ข้อมูลเกี่ยวกับ “ผู้หญิงในประวัติศาสตร์ของผู้ชาย” พบว่าเอกสารทางราชการนั้นแทบจะไม่พบเรื่องของผู้หญิงสามัญชนเลยนอกเสียจากผู้หญิงผู้นั้นจะมีส่วนสัมพันธ์กับทางราชสำนักและชนชั้นปกครอง และส่วนมากก็จะจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มของผู้หญิงชนชั้นนำ แต่เมื่อสืบค้นจากเอกสารของชาวต่างชาติ นับตั้งแต่สมัยอยุธยาเรื่อยมาจะพบเรื่องราวทั้งผู้หญิงชนชั้นสูงและผู้หญิงสามัญชน โดยแยกออกเป็นสองมุมมอง คือมองว่าผู้หญิงสยามเป็นคนขยัน มีบทบาททางการค้าขายและมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากกว่าผู้ชาย สังคมสยามเป็นระบบของมาตาริปไตย หรือผู้หญิงเป็นใหญ่ หากชาวต่างชาติบางกลุ่มกลับมองว่าหญิงสยามถูกกดขี่ มีความไม่เท่าเทียมทางเพศเพราะระบบไพร่ในสังคมศักดินา โดยสยามยกย่องและให้คุณค่าเพศชายมากกว่าเพศหญิง เป็นผลมาจากระบบการเกณฑ์

แรงงานไพร่ มองเห็นเรื่องแรงงานเป็นสำคัญ แรงงานเพศชายสามารถทำงานหนักได้ และความสำคัญของผู้ชายจะเพิ่มมากขึ้นในสถานการณ์ศึกสงคราม

ในหัวข้อ “ผัวเดียวหลายเมีย: สถาบันครอบครัวในสังคมสยาม” มีหลักฐานที่บ่งชี้ว่าในครอบครัวของสามัญชน สยามนั้นนิยมมีภรรยาเพียงคนเดียว การมีภรรยาหลายคนกระทำในหมู่ชนชั้นนำและขุนนางเท่านั้น ค่านิยมนี้แสดงให้เห็นถึงบุญบารมีของคนชั้นสูงมากกว่าในการแสดงออกทางด้านกามารมณ์

ส่วนประเด็น “พุทธศาสนากับการกำหนดคุณค่าของผู้หญิง” กล่าวถึงอิทธิพลของศาสนาพุทธที่สังคมสยามยึดถือและนำไปสู่การกำหนดและจัดการระบบความเชื่อ โลกทัศน์ และสร้างแรงจูงใจต่อพฤติกรรมของคนในสังคม หนึ่งในนั้นคือการประเพณีปฏิบัติตนของผู้หญิงสยาม ไม่ว่าจะเป็นชาดกที่ว่าด้วยเรื่องของหญิงดีและหญิงชั่ว อย่าง *มหาเวสสันดรชาดก* ที่ปรากฏบทบาทของหญิงดี เช่น พระแม่ธรณี ที่ปกป้องพระพุทธรูปเจ้าจากพระเทวทัต บันดาลให้เกิดธรณีสูบ ส่วนบทบาทของหญิงร้าย พบใน *สุชาดาชาดก* นางสุชาดา สะใภ้ของอนาถบิณฑิกเศรษฐี หญิงสาวที่ไม่มีความเคารพในตัวสามี พ่อแม่ของสามี ทุบตีทาสรับใช้ จนพระพุทธรูปเจ้าได้ทรงแสดงธรรมเทศนาเรื่องภริยาสูทร พฤติกรรมจึงเปลี่ยนไป

ภาพลักษณ์ของหญิงดีตามแบบพุทธศาสนาจะพบในงานวรรณกรรมต่าง ๆ ส่งผลต่อความคาดหวังหญิงดีในอุดมคติของคนในสังคมโดยเฉพาะชนชั้นสูงที่ต้องมีความประพฤติในกรอบศีลธรรมโดยเฉพาะเรื่องทางเพศ ดังนั้น ผู้หญิงที่กระทำความผิดในเรื่องทางเพศโดยเฉพาะการมีชู้จึงมีความผิดทั้งทางกฎหมายและศีลจารีต

ในหัวข้อ “หญิงมีชู้: มूलเหตุของการเปลี่ยนแปลงกฎหมายตราสามดวง” กล่าวถึงประวัติศาสตร์ในรัชสมัยพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชระกฏหมายตราสามดวงที่รับมาจากสมัยอยุธยา ด้วยเพราะข้อพิพาทปัญหาครอบครัวในเรื่องของภรรยาที่มีชู้ของนายบุญศรีที่ไม่ยอมหย่าให้นางอำแดงป้อม

ถวายฎีการ้องทุกข์ว่าอำแดงป้อมมีชู พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้ามีพระราชวินิจฉัยว่าไม่ได้มีใจให้กันแล้วก็ให้หย่าได้ ไม่เฉพาะแต่ชายเท่านั้น หญิงก็มีสิทธิ์ และได้ทำการแก้กฎหมายตราสามดวงโดยอนุญาตให้สามีภรรยาหย่าร้างกันได้ตามความสมัครใจ แต่จะพบการฟ้องร้องในกลุ่มของสามัญชนเท่านั้น แม้ผู้หญิงจะมีชูก็สามารถขอหย่าจากสามีได้โดยไม่มี ความผิด สังเกตได้จากการที่ไม่มีข้อห้ามเกี่ยวกับการฟ้องหย่าและไม่มี บทลงโทษภรรยาที่มีชูแล้วมาฟ้องหย่าสามีในต้วบทกฎหมาย

เนื้อหาหนังสือที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งก็คือ “‘หญิงแพศยา’ ในกฎหมายตราสามดวง” กล่าวถึงสังคมไทยยุคนั้นว่าได้จำกัดความเป็นหญิงไม่ดีไว้ในกฎหมายตราสามดวงไว้ว่า เป็นหญิงมีชูและหญิงที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับชายหลายคน บทลงโทษคือการแห่ประจาน โดยมี การให้นิยาม “หญิงมีชู” ในกฎหมายตราสามดวงด้วยว่าประกอบด้วยลักษณะใดบ้าง คือ แบ่งออกเป็นชูถึงชำเราและชูไม่ถึงชำเรา โดยลักษณะของชูไม่ถึงชำเรานั้น หมายถึงยังไม่มีเพศสัมพันธ์แต่ถ้าพบว่าอยู่กันในที่ลับ ขึ้นไปบนเรือนขณะสามีไม่อยู่ก็จะถูกปรับไหม แต่ถ้าสามีจับได้ขณะร่วมรัก สามีมีสิทธิฆ่าชายชูถึงตายโดยไม่มี ความผิด โทษขั้นพื้นฐานของหญิงมีชูคือการประจาน และปรับไหมชายชู้มากกว่าจะลงโทษทางร้ายกายอย่างรุนแรง การประจานจะเป็นการถูกสักที่หน้า ใส่เครื่องจองจำ และแห่ประจานรอบตลาด

หลังจากให้รายละเอียดความคิดเกี่ยวหญิงแพศยา และหญิงมีชู ในอีกหัวข้อหนึ่ง หนังสือก็กล่าวถึงภรรยาที่ไม่พึงปรารถนาไว้ในประเด็น “ภรรยาที่ไม่ดี” ผู้เขียนพบว่าตามกฎหมายของสยามแล้ว ในบทนำของพระไอยการลักษณะหัวเมียกล่าวถึง ‘หญิงร้าย’ คือภรรยามีชู กฎหมายพยายามให้ภาพของภรรยามีชูเป็นเรื่องอัปยศสำหรับสามี นอกจากหญิงที่มีชูจะถูกประจาน โดยการสักหน้าแล้ว หากสามียังมีความอาลัยในตัวภรรยาก็จะถูกสักแก้มประจานด้วย

การเป็นหญิงที่มีชูจึงเป็นที่รังเกียจของสังคมและสร้างความอับอายจากการถูกตีตราประจานความชั่วจากรอยสักบนหน้า วิธีการเช่นนี้เป็นการบังคับ

ทางอ้อมให้ผู้หญิงต้องรักษากรอบประเพณี และเป็นสิ่งที่สังเกตว่าแม้จะถูก
ลงโทษด้วยกันทั้งผู้หญิงและชายชู้ แต่ผู้หญิงจะถูกลงโทษสถานหนักกว่า

ในหัวข้อ “ลูกสาวที่ไม่ดี” ตามกฎหมายตราสามดวงภาพของลูกสาวที่
“ไม่ดีจะไม่ร้ายแรงเท่าภาพของภรรยาที่ไม่ดี บทลงโทษไม่หนักเท่า โดยลูกสาว
ที่ไม่เชื่อฟังไม่เคารพบิดามารดา พ่อแม่สามารถขับไล่ออกจากบ้านได้ และ
เมื่อพ่อแม่เสียชีวิต ลูกสาวจะไม่มีสิทธิได้รับมรดก

จากข้อมูลทั้งหมด ผู้เขียนนำมาสรุปไว้ใน หัวข้อ “หญิงร้ายในความรับรู้
ของสังคม” ว่าการรับรู้ของสังคม หญิงร้ายมีนัยสื่อถึงผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์
กับชายอื่นที่ไม่ใช่สามี แม้จะไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางเพศด้วยกัน แต่ถ้ามี่
พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับชายอื่น หญิงผู้นั้นก็จะเป็นที่น่ารังเกียจของสังคม
เช่นเดียวกับโสเภณี สรุปท้ายบท ผู้เขียนพบว่า การให้ความสำคัญต่อผู้หญิง
ในกฎหมายตราสามดวงอยู่ในลักษณะของการกำหนดให้ยอมรับและปฏิบัติ
ตามกฎหมาย ผู้หญิงคือผู้ปฏิบัติตามหรือผู้กระทำความผิด ในขณะที่ผู้ชาย
เป็นผู้กำหนดหรือเขียนกฎหมายขึ้นมา การแบ่งแยกผู้หญิงที่ดีและไม่ดีด้วย
เรื่องพฤติกรรมทางเพศมีแนวคิดพื้นฐานมาจากเรื่องของศีลธรรมตามกรอบ
ของพุทธศาสนา ผู้หญิงที่จะเกิดศีลธรรมตามกรอบพระพุทธศาสนาจึง
เป็นการละเมิดทั้งกฎเกณฑ์ทางสังคมและศาสนา นิยามของหญิงร้ายใน
ประวัติศาสตร์คือหญิงที่ผิดศีลธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะการมีสัมพันธ์
กับชายอื่นที่ไม่ใช่สามี

บทที่ 2 จากความเป็นควายสู่ความเป็นคน: การเปลี่ยนแปลง สถานภาพของผู้หญิงสยาม

ผู้เขียนพบว่าผู้หญิงที่มีฐานะนักรสูงเมื่อทำผิดจะมีโทษที่รุนแรงมากกว่า
ผู้หญิงที่อยู่ในฐานะนักรศักดิ์ต่ำลงมา โดยใช้กฎหมายแต่ยราบลควบคุม แตกต่าง
กับหญิงสามัญชนซึ่งใช้กฎหมายตราสามดวงควบคุม ทั้งนี้ความผิดเดียวกัน
อาจจะได้รับโทษที่บางเบาลงมาหรือไม่ได้รับโทษอะไร

ในบทนี้เริ่มต้นด้วยหัวข้อ “อำนาจอิศระเหนือหญิง” ซึ่งกฎหมาย

ตราสามดวง อำนาจอิสระในที่นี้คือ อำนาจในการปกครอง อำนาจในการปกป้องคุ้มครองไม่ให้ผู้อื่นมาทำมิดีมิร้ายแก่หญิง อำนาจในการว่ากล่าวตักเตือน ลงโทษ รวมถึงอำนาจในการจัดการทรัพย์สินของผู้หญิง

อำนาจอิสระของสามีนั้นจะมีขึ้นก็ต่อเมื่อบิดามารดายินยอมยกลูกสาวให้เป็นภรรยาหรือมีการแต่งงานกันตามประเพณี โดยผู้หญิงจะต้องอยู่ภายใต้อำนาจอิสระตลอดชีวิต บิดามารดา สามี มีสิทธิที่จะขายผู้หญิงได้โดยไม่ต้องถามความสมัครใจ จนกระทั่งในสมัยรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อำแดงจันทุลเกล้าถวายฎีการ้องทุกข์ เรื่องสามีจะขายตนเป็นทาสโดยที่เธอไม่ยินยอม จึงทรงมีพระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายนี้ว่า หากสามีจะขายภรรยาเป็นทาสจะต้องได้รับการยินยอมจากภรรยาจึงถือว่าเป็นการขายได้ ในส่วนของลูกสาวให้อยู่ในอำนาจอิสระของบิดามารดาจนครบอายุ 20 ปี เมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์จะสามารถเลือกคู่ครองด้วยตัวเองได้ แต่กฎหมายนี้ใช้ได้แค่หญิงสามัญชนเท่านั้น สำหรับหญิงชนชั้นสูงจะอยู่ภายใต้อำนาจอิสระของบิดาโดยไม่มีเงื่อนไขเรื่องอายุ

ผู้เขียนได้อธิบายเพิ่มเติมในหัวข้อ “อำนาจอิสระ-อิสรภาพ กับผู้หญิงชนชั้นสูง” เพื่อชี้ให้เห็นว่าอิสรภาพของผู้หญิงชนชั้นสูงในสังคมสยามนั้นแตกต่างกับผู้หญิงสามัญชน หญิงสาวหลายคนถวายตัวเป็นบาทบริจาริกาในราชสำนักฝ่ายใน บางคนเป็นลูกหลานของเจ้านายขุนนาง บางคนถูกบังคับให้ถวายตัว จนในสมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีบิดามารดาของหญิงสาวที่ถูกบังคับข่มเหงจากเจ้าเมืองทูลเกล้าถวายฎีการ้องทุกข์ สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีรับสั่งให้ถามความสมัครใจว่าจะทำราชการต่อไปหรือไม่ หญิงผู้นั้นกราบทูลถวายบังคมลาออกและกลับไปอยู่กับบิดามารดา

ด้วยเหตุนี้นับตั้งแต่สมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวหญิงสาวที่มีผู้นำมาถวายตัว หากมีประสงค์อยากจะออกนอกราชการให้มากราบบังคมทูลเหตุผลตามความเป็นจริง จะทรงโปรดเกล้าฯ ให้ลาออกได้ตามความสมัครใจ

ต่อมาได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ประกาศให้ข้าราชการฝ่ายในรวมถึงเจ้าจอมที่ยังไม่มีพระองค์เจ้าถวายบังคมลาออกได้ตามความสมัครใจ ด้วยเพราะอิทธิพลตะวันตก การถูกตั้งคำถามจากมิชชันนารี

เกี่ยวกับระบบผิวเดียวเมียวเดียวในสังคมสยาม และการพยายามเปลี่ยนให้สยามมีความเจริญทัดเทียมอารยประเทศ ทำให้กฎที่ควบคุมผู้หญิงสยามทั้งชนชั้นสูงและสามัญชนคลี่คลายลง

ผู้เขียนยังได้กล่าวถึงกฎเกณฑ์ที่ใช้ควบคุมผู้หญิงชนชั้นสูงไว้ในหัวข้อ “ผู้หญิงในกฎมนเทียรบาล” อธิบายกฎหมายที่ใช้ควบคุมชนชั้นสูงและสมาชิกในราชสำนักฝ่ายใน ซึ่งกฎมนเทียรบาลจะแตกต่างจากกฎหมายตราสามดวงที่ใช้ควบคุมพลเมืองสามัญชน ความประพฤติของผู้หญิงในราชสำนักเป็นเรื่องที่เข้มงวดมากโดยเฉพาะเรื่องทางเพศที่ร้ายแรงที่สุดคือการมีเพศสัมพันธ์กับชายอื่นจะมีบทลงโทษหนักสุด โดยเฉพาะในกลุ่มของพระสนมเจ้าจอมที่มีโทษถึงประหารชีวิต

มนทัศน์หญิงร้ายนั้นยังปรากฏอยู่ในวรรณคดีไทยด้วย โดยผู้เขียนได้พิจารณาไว้ในหัวข้อ “หญิงร้ายในวรรณคดี” พบว่า หญิงสาวที่ถูกสร้างให้มีพฤติกรรมที่ไม่ดีในวรรณคดีคือหญิงสาวสามัญชนและอมชุษย์ ไม่ว่าจะเป็นนางวันทอง ใน ขุนช้างขุนแผน นางกาก็ และนางโมรา ขณะเดียวกันวรรณกรรมประเภทสอนหญิง ได้แก่ กฤษณาอาณัติ ก็มุ่งเน้นสอนหญิงชนชั้นสูงในสังคมศักดินา สำหรับวรรณกรรมที่เน้นสอนหญิงทุกชนชั้น ได้แก่ สุภาพสตรีสอนหญิงของสุนทรภู่ ก็จะเน้นสอนความประพฤติของหญิงสาวที่ยังไม่ได้แต่งงานมากกว่าหญิงสาวที่แต่งงานแล้ว

ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่าผู้หญิงชนชั้นสูงในวรรณกรรมมีอภิสิทธิ์และได้รับการปกป้องในเรื่องเพศมากกว่าหญิงสามัญชน ด้วยเพราะการเป็นสามัญชนไม่มีเงื่อนไขทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง หัวข้อ “หญิงร้ายในประวัติศาสตร์ไทยก่อนสมัยรัตนโกสินทร์” ข้อมูลที่พบจากประวัติศาสตร์ก่อนสมัยรัตนโกสินทร์ ผู้เขียนพบว่า ผู้หญิงที่ปรากฏว่ากระทำความผิดในพงศาวดารมีความผิดที่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรงน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นความผิดเรื่องทางเพศ ยกเว้นท้าวศรีสุดาจันทร์ที่มีความผิดทั้งในเรื่องของการคบชู้และกบฏ ตัวอย่างภาพลักษณ์ของผู้หญิงทั้งในงานเขียนประวัติศาสตร์และวรรณคดีต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นว่าการมีชู้ เป็นความผิดร้ายแรงของผู้หญิงและมีโทษเทียบเท่ากบฏ

บทที่ 3 หญิงร้ายในประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 3

ผู้หญิงที่ถูกบันทึกว่ากระทำความผิดในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ตามหลักฐานพระราชพงศาวดารพบความผิดอยู่ 2 ประเภทคือ กบฏ และความผิดในเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย การคบชู้ หรือทำคุณไสย หัวข้อ “หญิงร้ายในพระราชพงศาวดาร” เป็นการบอกเล่าเรื่องราวของผู้หญิงชนชั้นสูงที่กระทำความผิดซึ่งถูกบันทึกไว้ในพงศาวดาร เช่น หม่อมวันทา ในสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท เป็นชู้กับพระยากลาโหม ลงโทษด้วยการประหารชีวิต พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากระษัตริ์ พระราชธิดา ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ถูกบันทึกว่ากระทำความผิดโทษกบฏ เพราะส่งหนังสือให้ร้ายในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย สำเร็จโทษด้วยท่อนจันทร์ เจ้าจอมมารดาม่วง ในสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาเสนานุรักษ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กระทำความผิดในเรื่องทำเสน่ห์ยาแฝด ลงพระอาญาประหารชีวิต แต่ขณะนั้นทรงครรภ์จึงงดไว้ แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าหลังมีประสูติพระองค์เจ้า ถูกชำระโทษหรือไม่

ในบทนี้ผู้เขียนกล่าวสรุปไว้ว่า หญิงชนชั้นสูงในสมัยรัตนโกสินทร์ที่ถูกประณามจากสังคมจะถูกให้ภาพว่าละเมิดข้อห้ามเกี่ยวกับเรื่องทางเพศ โดยละเลยประเด็นปัญหาเรื่องการเมือง การต่อสู้แย่งชิงอำนาจของชนชั้นนำผู้ชาย คุณค่าของผู้หญิงชนชั้นสูงถูกกะเกณฑ์ในเรื่องของความซื่อสัตย์จงรักภักดี ต่อหน้าที่พระสนมเจ้าจอม ซึ่งเป็นเรื่องเดียวกับความมั่นคงต่อราชบัลลังก์

บทที่ 4 หญิงร้ายในประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัชกาลที่ 4-พ.ศ. 2477

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา ปรากฏภาพลักษณ์ของหญิงร้ายแตกต่างจากยุคสมัยก่อนหน้า ไม่ใช่แค่เรื่องทางเพศที่ผิดศีลธรรมตามหลักพุทธศาสนา หากจะมีมิติที่แตกต่างออกไป ไม่ว่าจะเป็นหญิงที่มีชู้ หญิงที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิงด้วยกัน หญิงที่มีคู่ครองเป็นชายต่ำบรรดาศักดิ์ รวมทั้งผู้หญิงที่ต่อต้านอำนาจอิสระของผู้ชาย รวมถึงบทลงโทษที่มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น เจ้าจอมช้อยใน

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถูกจับได้ว่าเป็นซุกกับขุนสุวรรณก็ไม่ได้ถูกลงโทษประหารชีวิตแต่ถูกลงพระราชอาญาโบยและจำสนม เจ้าจอมมารดาเกลีบ กระทำผิดในเรื่องทำเสน่ห์ยาแฝด ก็ลงเอยโทษประหารชีวิตเหลือเพียงโทษเนรเทศไปอยู่ที่เมืองสุโขทัย เป็นต้น

กรณีการเล่นเพื่อนหรือการมีความสัมพันธ์กันระหว่างหญิงกับหญิงในราชสำนักฝ่ายในพบว่าการลงโทษก็ไม่ถึงขั้นประหารชีวิตแต่จะถูกประจานโดยการสักหน้าผากและขับไล่ออกจากวัง หากแต่การเล่นสวาทหรือการมีความสัมพันธ์ระหว่างชายกับชายนั้นกลับไม่ได้มีบทลงโทษทางกฎหมายเทียบบาลอย่างชัดเจนเหมือนการเล่นเพื่อนของฝ่ายหญิง เพราะไม่ได้มีเพศสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคลที่หวงห้าม (เจ้าจอมพระสนม)

กรณีหญิงที่มีคู่ครองเป็นชายต่ำบรรดาศักดิ์ เป็นความผิดที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงชนชั้นสูง เนื่องจากมีภาระหน้าที่ในการเชื่อมความสัมพันธ์ทางการเมืองและสร้างฐานอำนาจผ่านระบบเครือญาติ การแต่งงานจึงจำเป็นต้องมีเงื่อนไขทางการเมืองเข้ามาปะปน ยกตัวอย่างหญิงที่กระทำความผิดในกรณีนี้คือ หม่อมเจ้าอนที่หนีออกจากวังไปรักใคร่กับอ้ายแสง ยอมปลอมตัวลงเป็นไพร่ขายตัวเป็นทาส ถูกพิจารณาโทษโดยปลดออกจากความเป็นเจ้าและถูกจำไว้ในพระบรมมหาราชวัง

ภาพของหญิงร้ายในยุคสมัยนี้แสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์บางประการของผู้หญิงที่ไม่ยอมจำนนต่อการถูกกำหนดและควบคุมภายใต้อำนาจของผู้ชาย โดยเฉพาะหญิงชนชั้นสูงที่ต้องการมีอิสรภาพในหารกำหนดชีวิตของตนเอง ผู้หญิงที่ถูกตราตัวว่าเป็นหญิงร้ายในยุคสมัยนี้คือผู้หญิงที่ละเมิดจารีตเดิมและต่อต้านอำนาจของชายเป็นใหญ่ในสังคม

บทส่งท้าย

ผู้เขียนกล่าวสรุปเรื่องของผู้หญิงในประวัติศาสตร์ ถูกผูกติดไว้กับบทบาทของแม่และภรรยาเป็นหลัก คำอธิบายของผู้หญิงในประวัติศาสตร์มักจะมีคำอธิบายนอกเหนือจากชื่อและกิจกรรมของเธอว่า เธอเป็นภรรยา

ชายผู้ใด เป็นมารดาของผู้ชายคนใด ลูกสาวของผู้ชายคนใด สถานภาพของผู้หญิงจึงเป็นเพียงการขยายความสำคัญของผู้ชายในประวัติศาสตร์ “หญิงร้าย” ในประวัติศาสตร์ไทย คือความเป็นหญิงที่ถูกปรับแต่งโดยชนชั้นนำสยาม แต่หญิงเหล่านั้นก็ได้เป็นแค่ผู้หญิงที่ถูกกระทำเสมอไป พวกเธอเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการต่อต้านมโนทัศน์และอำนาจชายเป็นใหญ่ในสังคม

กระแสหลักในหน้าประวัติศาสตร์ของไทย คือการยกย่องเรื่องราวของวีรบุรุษ แม้จะมีเรื่องของวีรสตรีอยู่บ้างแต่ก็มีอยู่ในปริมาณที่ไม่มาก แต่พอที่จะหาอ่านได้หากหญิงผู้นั้นมีบทบาทและภาพลักษณ์ของหญิงดี สิ่งที่น่าสนใจของหนังสือเล่มนี้ไม่ใช่การศึกษาผู้หญิงดีในประวัติศาสตร์ที่สามารถหาอ่านได้ทั่วไป แต่เป็นการศึกษาผู้หญิงที่ถูกบันทึกไว้ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่ากระทำความผิด ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวไว้ในบทนำว่า เรื่องราวของพวกเธอไม่ได้มีการพูดถึงอย่างตรงไปตรงมาว่าพวกเธอมีความผิดหรือพวกเธอร้ายอย่างไร แต่ยังพอสัมผัสได้จากเนื้อความที่กล่าวถึงความผิดและบทลงโทษที่มีต่อพวกเธอ

นอกจากข้อมูลที่หาอ่านได้ยากแล้ว การอ่านหนังสือเล่มนี้จนจบ จะพบว่าผู้เขียนไม่ได้มีเจตนาที่จะชี้ถูกผิด หรือตัดสินว่าหญิงเหล่านั้นเป็นหญิงร้ายตามที่หน้าประวัติศาสตร์ได้บันทึกไว้หรือไม่ หากทำให้ผู้อ่านได้เกิดความเข้าใจจากการพินิจพิเคราะห์ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของมโนทัศน์เกี่ยวกับ “ผู้หญิงดี” และ “ผู้หญิงร้าย” ของสังคมสยาม/ไทย ซึ่งสะท้อนถึงอำนาจชายเป็นใหญ่ที่มักจะเป็นผู้สร้างนิยามทั้งผ่านศาสนา กฎหมาย วรรณคดี และปฏิบัติการทางสังคมอื่น ๆ